herpy

KAMELEONY

Kameleon lamparci

Furcifer pardalis

Furcifer pardalis to duży, jaskrawo ubarwiony kameleon z północnych i wschodnich terenów nadbrzeżnych Madagaskaru. Ubarwienie samców zależy od pochodzenia i należy do najbardziej uderzających wśród wszystkich jaszczurek, natomiast samice są skromniejsze, w odcieniach pomarańczu, brązu i różu. Gatunek chętnie się rozmnaża, ale wymaga wysokiego terrarium, UVB, wysokiej wilgotności w nocy i życia w pojedynkę. Samice żyją krótko, do 3 lat.

Rodzina: Chamaeleonidae Nazwa angielska: Panther Chameleon Dawna nazwa: *Chamaeleo pardalis; Chamaeleo ater; Chamaeleo guentheri*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**30-51 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**2-6 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny**
Środowisko	**Suchy las i las deszczowy**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**60 × 60 × 120 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**22-25 °C**
Miejsce wygrzewania	**29-32 °C**
Temperatura w nocy	**15-21 °C**
Wilgotność	**50-100%**
Woda	**Bez miski z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 4
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**6-8 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**10-46 jaj**
Inkubacja	**180-365 dni** przy 22 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Furcifer pardalis to duży kameleon o masywnym ciele, długim, zwijanym ogonie i języku, który może być dłuższy niż ciało. Samce osiągają 40-51 cm długości razem z ogonem i są wyraźnie większe i cięższe od samic. W naturze samice mierzą średnio 9 cm od pyska do kloaki wobec 14 cm u samców i ważą około 23 g wobec 61 g u samców. Nazwa rodzajowa *Furcifer* pochodzi od łacińskiego słowa oznaczającego widły i nawiązuje do rozszczepionych stóp. Nazwa gatunkowa *pardalis* to po łacinie lampart i nawiązuje do wzoru.

Ubarwienie jest cechą rozpoznawczą gatunku. Samce występują w odcieniach niebieskim, zielonym, czerwonym, pomarańczowym i żółtym, z plamami, pasami i prążkami, a wzór jest powiązany z pochodzeniem, więc zwierzęta z tego samego obszaru są do siebie podobne. Zwierzęta z okolic Nosy Be, Ankify i Ambanja są zwykle intensywnie niebieskie, zwierzęta z Ambilobe, Antsiranany i Sambavy są czerwone, zielone lub pomarańczowe, a zwierzęta z Maroantsetry i

Toamasiny są przeważnie czerwone. W handlu lokalne nazwy służą jako określenia odmian barwnych. Samice są niemal zawsze pomarańczowe do brązowych z nutą różu, niezależnie od pochodzenia. Ciężarna samica staje się czarna z pomarańczowymi pasami. Samce można ponadto rozpoznać po zgrubiałej nasadzie ogona, w której znajdują się hemipenisy.

Gatunek został opisany w 1829 roku przez Georges'a Cuviera. Badania genetyczne wykazały 9-15 odrębnych linii, które być może są samodzielnymi gatunkami, ale nadal uznaje się go za jeden gatunek. Stopy mają kształt szczypiec z dwoma i trzema zrośniętymi palcami, co zapewnia mocny chwyt cienkich gałęzi.

W porównaniu z wieloma innymi kameleonami jest odporny, ale nadal jest to wymagający gatunek, który reaguje na niewłaściwą wilgotność, złe oświetlenie i stres. Samce są terytorialne i prezentują się barwami, nadymaniem ciała i kiwaniem głową. Samice są bardziej powściągliwe. Gatunek nadaje się do obserwacji, a nie do codziennego brania na ręce.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

Występowanie i środowisko

Furcifer pardalis pochodzi z Madagaskaru, gdzie występuje na nizinach wzdłuż wschodnich i północno-wschodnich wybrzeży oraz na wybrzeżu północno-zachodnim i pobliskich wyspach, m.in. Nosy Be, Nosy Komba, Nosy Mitsio, Nosy Sakatia, Nosy Mangabe i Sainte-Marie. Najliczniej występuje na północnych i wschodnich obszarach nadbrzeżnych.

Gatunek został zawleczony na Reunion i Mauritius, występuje też na Florydzie, gdzie zadomowiły się zwierzęta pochodzące z handlu. Mapa pokazuje wyłącznie naturalny zasięg.

> **Naturalny zasięg:** Madagaskar.

ŚRODOWISKO

Gatunek żyje na nizinach, w wilgotnym lesie na wschodzie i w suchszym lesie zrzucającym liście na północnym zachodzie. Woli otwarte, nasłonecznione miejsca niż głęboki cień, prawdopodobnie dlatego, że musi mieć możliwość wygrzewania się, a samce wykorzystują otwarte przestrzenie, by prezentować się samicom i oznaczać terytorium. Dobrze radzi sobie w przekształconym środowisku i zdecydowanie najczęściej spotyka się go w pasach drzew i krzewów wzdłuż dróg i cieków wodnych, natomiast wewnątrz zwartego lasu jest rzadki. Zwierzę przebywa na drzewach i krzewach i rzadko schodzi na ziemię.

Klimat jest ciepły i wilgotny: na Nosy Be spada około 2250 mm deszczu rocznie, a średnia temperatura wynosi 26 °C. Zwierzęta wygrzewają się rano i aktywnie poszukują UVB. Sezon rozrodczy przypada zwykle na okres od stycznia do maja, a samice składają kilka zniesień. Niewiele zwierząt przeżywa w naturze dłużej niż rok.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 60 × 60 × 120 cm (długość × szerokość × wysokość). To minimum, które pozwala stworzyć gradient temperatury i możliwości wspinaczki na kilku poziomach. Samce dorastają do dużych rozmiarów i potrzebują więcej szerokości, lepszym wymiarem jest 90 × 60 × 120 cm. Większe zawsze jest lepsze. W każdym terrarium może mieszkać tylko jeden kameleon, dotyczy to także par samiec-samica, rodzeństwa czy dwóch samic. Żadna forma trzymania kilku zwierząt razem nie jest dla nich dobra.

Gatunek od dziesięcioleci radzi sobie w terrariach siatkowych, ale w typowym mieszkaniu rzadko udaje się uzyskać 50 % wilgotności w dzień i 80-100 % w nocy, gdy wszystkie ściany są z siatki. Dlatego osłoń dwie lub więcej ścian terrarium siatkowego folią albo użyj terrarium hybrydowego z pełnymi ścianami i siatką u góry. Jeśli powietrze w pomieszczeniu jest suche, lepsze może być terrarium ze szkła lub z płyt. Zapewnij ruch powietrza, żeby nie stało w miejscu.

Urządź terrarium z otwartą strefą do wygrzewania na górze i gęstą, ulistnioną strefą, w której zwierzę może się ukryć. Gałąź do wygrzewania umieść powyżej poziomu oczu, żeby zwierzę mogło patrzeć w dół. Użyj gałęzi o różnej grubości, lian i nietoksycznych roślin, np. epipremnum, fikusa, hibiskusa i szeflery. Podłoże nie jest potrzebne. Odpływ w dnie z wiadrem pod spodem to najprostszy sposób na poradzenie sobie z dużymi ilościami wody, które codziennie trafiają do terrarium. Gałęzie i liany mocuj opaskami zaciskowymi przez siatkę.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

Temperatura w dzień wynosi 22-25 °C, a w nocy spada do 15-21 °C. Chłodne noce, nawet do 15 °C, nie stanowią problemu, jeśli zwierzę może się rano rozgrzać. Gałąź do wygrzewania powinna mieć temperaturę powierzchni 29-32 °C. Zacznij od dolnej granicy i obserwuj zachowanie zwierzęcia. Wystarczy jedna lub dwie żarówki grzewcze o niskiej mocy, świecące w dół na gałąź. Dwie żarówki obok siebie grzeją równomierniej.

Zwierzęta mogą się poparzyć, nie czując tego. Zawieś mocniejszą żarówkę wyżej nad terrarium, żeby ciepło było łagodne i obejmowało większy obszar. Przyłóż dłoń tam, gdzie znajdzie się głowa zwierzęcia: ciepło powinno być przyjemne. Jeśli zwierzę wisi pod lampą dłużej niż godzinę lub dwie, siedzi na samej górze przy siatce albo pozostaje ciemne i ospałe, miejsce do wygrzewania jest za zimne. Szare, poparzone plamy i stopione kolce grzbietowe świadczą o czymś przeciwnym. Mierz termometrem na podczerwień.

Lampę grzewczą wyłącza się ok. czterech godzin przed wyłączeniem pozostałego oświetlenia wieczorem. Najcieplej jest na górze, najchłodniej na dole, a na każdej wysokości powinny być gałęzie i liście.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna zmieniać się w ciągu doby: około 50-60 % w dzień i 75-100 % w nocy. Liczby nie są krytyczne, ale rytm jest ważny. Kameleon nie pije z miski, tylko z kropli. Podawaj wodę w postaci deszczu i rosy: zraszaj terrarium rano i wieczorem, najlepiej po ciemku, i użyj kroplownika, np. wiadra z małym otworem, z którego woda kapie przez kilka godzin po południu. Wytwornica mgły może pracować przez kilka godzin przed włączeniem światła rano, jeśli terrarium jest wystarczająco szczelne. Zapewnij ruch powietrza.

Wszystkie powierzchnie muszą w ciągu dnia wyschnąć. Jeśli gałęzie i liście są stale mokre, zwierzę dostaje ran na stopach, a bakterie, grzyby i pleśń mają doskonałe warunki. Do wytwornic mgły i nawilżaczy używaj wody destylowanej, żeby sprzęt się nie zapychał. Nie zraszaj częściej, by pomóc przy linieniu, bo może to utrudnić linienie.

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest aktywny w dzień i potrzebuje silnego światła. Zamontuj długą świetlówkę T5 HO lub listwę LED 6500 K na całej długości terrarium, włączoną przez 12 godzin na dobę i całkowicie wyłączoną na noc. W nocy nie zapewniaj żadnego światła.

UVB jest niezbędne. W naturze gatunek żyje w strefie Fergusona 4, najwyższej strefie UV dla gadów, i aktywnie się wygrzewa, by wytwarzać D3. Zapewnij gradient z indeksem UV około 3 przy gałęzi do wygrzewania i najwyżej 6-8 na samej górze pod siatką. Użyj świetlówki T5 HO 5-6 % w odbłyśniku i podnieś oprawę 5-8 cm nad siatkę: kameleony wspinają się po siatce, a pierwsze centymetry pod świetlówką leżącą bezpośrednio na siatce dają za dużo UVB. Umieść gałąź do wygrzewania tak, żeby grzbiet zwierzęcia znajdował się ok. 15 cm pod siatką. To zasada orientacyjna: sprawdzaj miernikiem UV, bo indeks spada wraz z wiekiem świetlówki. Świetlówkę wymienia się zgodnie z zaleceniami producenta.

Poziom witaminy D u samicy ma duże znaczenie dla jaj. Samica przekazuje D3 do jaj, a jaja samicy, która otrzymywała za mało UVB, wykluwają się słabo albo wcale. Im bliższy naturalnemu jest poziom UVB, tym więcej jaj się wykluwa.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Furcifer pardalis jest owadożerny. Podawaj zróżnicowaną dietę z karaczanów dubia, karaczanów bananowych, świerszczy, szarańczy, jedwabników, larw zawisaka, much czarnej żołnierki i ich larw, much plujek, patyczaków i świeżo wyklutych modliszek. Kluczem jest różnorodność. Części roślin zjadane są tylko sporadycznie.

Młode dostają codziennie tyle, ile zdołają zjeść. Gdy zwierzę przestaje rosnąć na długość, a przybiera tylko na obwodzie, jest dorosłe i dostaje 3-5 owadów co drugi dzień. Samice łatwo tyją i składają za dużo jaj, dlatego ilość pokarmu trzeba ograniczać.

Przy każdym karmieniu lekko oprószaj owady wapniem bez D3. Dwa razy w miesiącu oprószaj je multiwitaminą z retinolem (gotową witaminą A) i niewielką ilością D3. Beta-karoten nie jest zamiennikiem, bo u tego gatunku wydaje się nie działać. Na 24-48 godzin przed karmieniem podawaj owadom pożywny pokarm i używaj owadów z hodowli.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

F. pardalis to gatunek terytorialny, żyjący samotnie poza okresem godów. Samce, które się spotkają, zmieniają barwy, nadymają ciało i kiwają głową, a przegrani stają się matowi i ciemni. Może to prowadzić do walk. Z tego powodu w każdym terrarium może mieszkać tylko jeden kameleon.

Gatunek można przy odrobinie cierpliwości oswoić, ale nie jest to zwierzę do codziennego brania na ręce. Daj nowemu zwierzęciu 1-2 tygodnie spokoju. Jeśli po dwóch tygodniach nie zaczęło jeść, idź do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów. Podawaj pokarm pęsetą i pozwól zwierzęciu podejść do ręki, gdy przyjmuje pokarm. Ustaw sztuczne drzewko przed otwartymi drzwiczkami, żeby zwierzę mogło wyjść. Nigdy nie chwytaj zwierzęcia. Wykonuj powolne ruchy, pozwól mu przechodzić z ręki na rękę i kojarz kontakt z czymś pozytywnym, np. wycieczką na roślinę w słonecznym oknie.

Ciemne, szybko zmieniające się barwy, otwieranie pyska i próby ucieczki to oznaki stresu.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce są większe, intensywnie ubarwione i mają zgrubiałą nasadę ogona, w której znajdują się hemipenisy. Samice są mniejsze, bardziej jednolicie pomarańczowe do brązowych lub różowe i mają cieńszą nasadę ogona. U młodych poniżej sześciu miesięcy płeć trudno rozpoznać, bo są małe, matowo ubarwione i nie mają zgrubienia u nasady ogona.

Dojrzałość płciowa następuje w wieku 6-8 miesięcy. Zwierzęta osiągają wtedy także dorosłe ubarwienie i rozmiary. Życie samic jest krótkie, do 3 lat, a składanie jaj mocno obciąża organizm. Samica składa zwykle 5-8 zniesień w ciągu życia.

GODY I KOPULACJA

Gody zaczynają się od tego, że samiec prezentuje się barwami i kiwaniem głową, a samica pokazuje, czy jest gotowa do kopulacji. Chętna samica pozwala samcowi wejść na siebie. Samica, która nie chce kopulować, otwiera pysk, syczy i gryzie. Ciężarna samica staje się czarna z pomarańczowymi pasami i zdecydowanie odrzuca samca.

Łącz zwierzęta pod nadzorem i rozdzielaj je, gdy samica odrzuca samca. W naturze sezon rozrodczy trwa od stycznia do maja. Samice mogą składać kilka zniesień w roku.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Ciąża trwa 3-6 tygodni. Samica kopie przednimi kończynami tunel, wchodzi do niego tyłem i składa jaja. Zniesienie liczy 10-46 jaj, a ich liczba zależy od pożywienia i odżywienia samicy.

Zapewnij samicy kuwetę lub doniczkę z wilgotną ziemią, w której tunel się utrzyma. Pojemnik powinien mieć najwyżej ok. 15 cm głębokości. Samica szuka twardej warstwy pod spodem, przy której złoży jaja, a jeśli jej nie znajdzie, kopie dalej i wyczerpuje się, a tunel może się zawalić. Samica zasypuje potem otwór i ubija ziemię, a niektóre samice zaciągają nad to miejsce liście i gałązki.

INKUBACJA

Jaja mogą pozostać tam, gdzie zostały złożone, albo zostać przeniesione do inkubatora. Inkubacja jest długa, 6-12 miesięcy. W 22 °C jaja wykluwają się po 7-9 miesiącach, średnio po około 240 dniach. Sprawdza się wiele temperatur i metod, ale najlepsza temperatura inkubacji nie została ustalona. Jaja muszą leżeć w wilgotnym podłożu, jak w przypadku innych jaj kameleonów.

Jaja samicy, która otrzymywała za mało UVB, wykluwają się słabo albo wcale. Świeżo wyklute młode ważą 0,25-0,75 g, są samodzielne od pierwszego dnia, a do wycięcia w skorupce otworu w kształcie gwiazdy używają zęba jajowego.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode są samodzielne od wyklucia i można je umieścić w wysokim terrarium z dużą liczbą roślin i gałęzi. Potrzebują UVB i takich samych warunków wilgotności jak dorosłe. Podawaj codziennie małe owady, tyle, ile zdołają zjeść, i oprószaj je wapniem. Młode osiągają dojrzałość płciową po ok. sześciu miesiącach, a gdy zbliżają się do tego wieku, muszą mieszkać osobno.

Zdrowie i częste błędy

Większość chorób wynika z błędów w urządzeniu terrarium, zwłaszcza zbyt małej ilości UVB, niewłaściwej suplementacji i przekarmiania. Typowe problemy to:

- Metaboliczna choroba kości przy zbyt małej ilości UVB, wapnia i D3. Zapewnij UVB, oprószane owady i właściwe suplementy.

- Niedobór i przedawkowanie witaminy A. Suplement musi zawierać retinol, a nie tylko beta-karoten.
- Otyłość i problemy ze złożeniem jaj u samic, które mogą zagrażać życiu. Wynikają z przekarmiania i zbyt wielu jaj. Wymagają weterynarza.
- Infekcje dróg oddechowych przy niewłaściwej wilgotności lub stojącym powietrzu.
- Oparzenia od zbyt blisko umieszczonych lamp. Zwierzęta same tego nie czują.
- Rany na stopach i pleśń, gdy gałęzie i liście są mokre przez cały dzień.
- Pasożyty wewnętrzne.

Zdrowe zwierzę ma otwarte, jasne oczy, masywne ciało, mocno chwyta gałąź i regularnie je. Gady ukrywają chorobę, więc jeśli zwierzę nie je, traci na wadze, jest ciemne i ospałe lub oddycha z otwartym pyskiem, zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów. Zalecana jest coroczna kontrola zdrowia.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.